

BEFRUKTNING

Behovet av att reproducera sig är för många människor en grundläggande drift nära knuten till sexualdriften. Kvinno- och manskroppen är evolutionsmässigt och biologiskt skapade för att i förening göra nya individer och föra slakten och arten vidare. Samlaget syftar dock inte bara till fortplantning utan är även känslomässigt och fysiskt tillfredsställande.

Om ett samlag leder till befruktning, sker befruktningen i den yttersta delen av kvinnans äggledare. Det befruktade ägget, den så kallade zygoten, transporteras under långsam celledelning mot livmoderhålan, där det 5–6 dagar senare kan sätta sig fast i slemhinnan och börja växa.

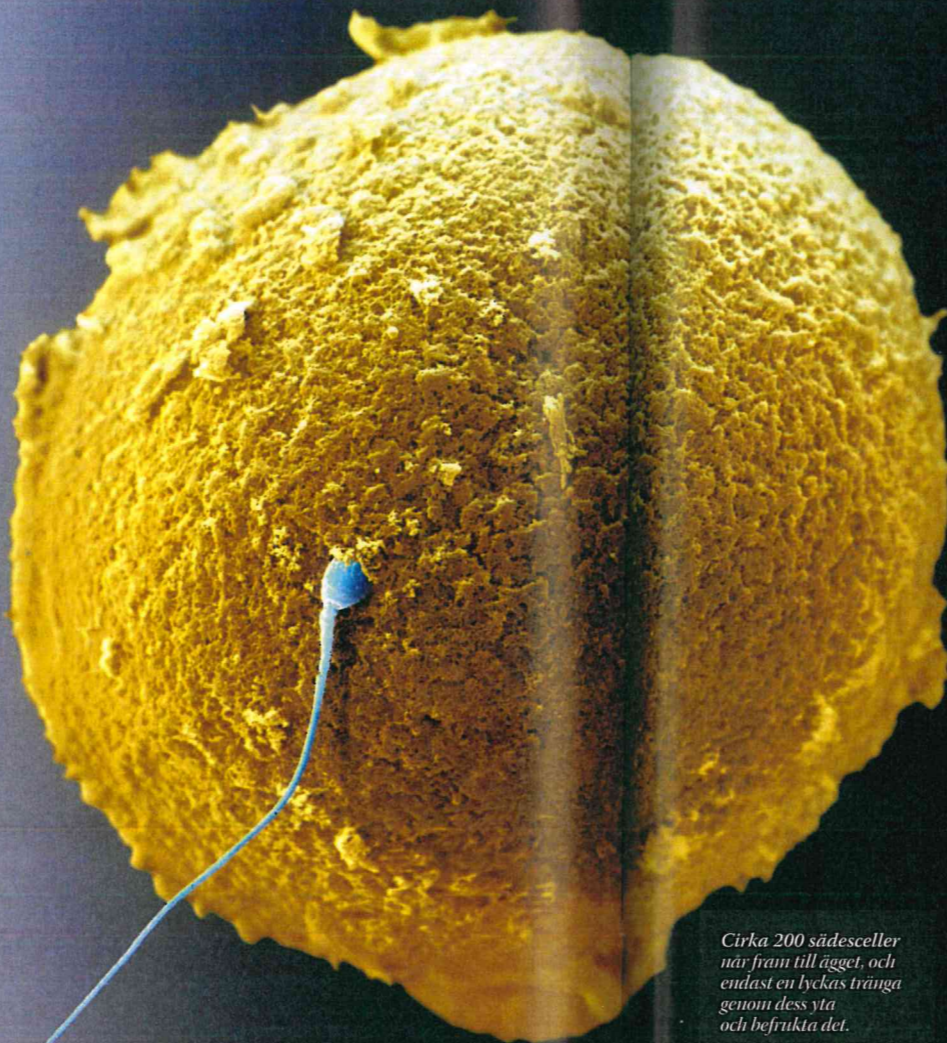
Sex och befruktning är i många samhällen och religioner underkastat ritualer, tabun och andra former av kontroll. Människor har i alla tider velat kontrollera sitt liv och däribland reproduktionen, så många typer av preventivmedel och andra metoder för att begränsa fertiliteten har använts. I en del

fattiga länder var det under 1900-talet risk för en kraftig överbefolkning. Kina införde till exempel på 1970-talet en ettbarnspolitik, som bara tillät par att få ett barn.

Med västvärldens "sexuella revolution" på 1960-talet, då man öppet skiljde mellan sexuell lust och fortplantning, och p-pillrets intåg, som gav kvinnor en säker och billig möjlighet att kontrollera sin egen fertilitet, har biologin så att säga vänts upp och ned. Senare gjorde aids-epidemin "säker sex" med kondom till en nödvändighet.

I västvärlden väntar många med att skaffa barn, tills de är i 30-årsåldern. Dessvärre blir fertiliteten, det vill säga förmågan att bli gravid, inte bättre med åldern, och mellan tio och tjugo procent av alla par har svårt att bli gravida. De kan behöva hjälp, ofta i form av konstgjord befruktning. ■

Kondomer är i dag en väldigt säker och populär preventionsmetod. Kondomerna skyddar samtidigt mot aids, som bandet är symbol för.

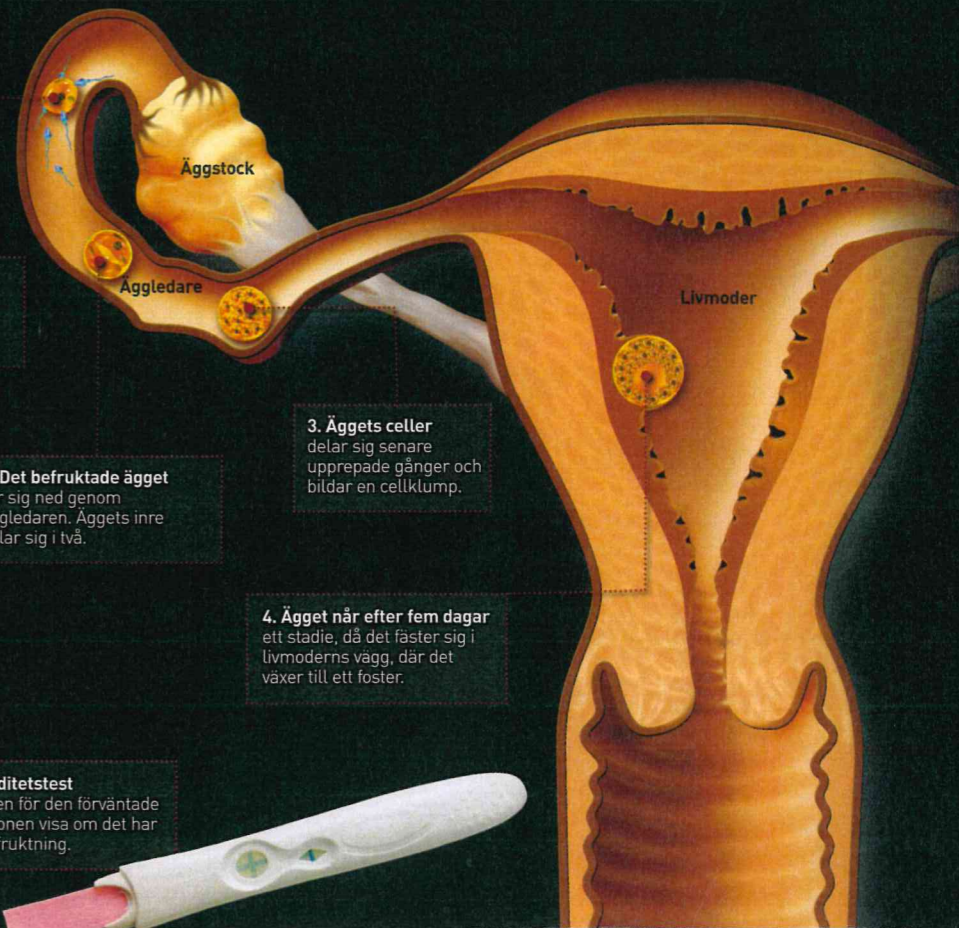

Cirka 200 sädesceller när fram till ägget, och endast en lyckas tränga genom dess yta och befrukta det.

ÄGGETS RESA

En befruktning sker, när en sädescell trängt in i ägget. Dessförinnan har sädescellen – i konkurrens med många andra – vandrat upp genom kvinnans slida, livmoder och äggledare. Ägget har

lossnat från äggstocken. När befruktningen skett, vandrar det befruktade ägget, zygoten, ned i livmodern, där det fäster sig i väggen. Där utvecklas det till embryot och sedan fostret.

ORGASM

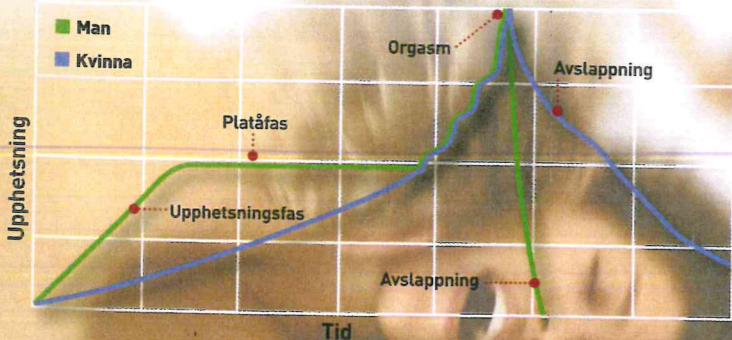
Den maximala sexuella njutningen förknippar de flesta med orgasmen, det vill säga sexualaktens klimax. Orgasmen är ett slags reflex, som för kvinnans vidkommande betyder att hennes bäckenbotten och slida drar sig samman rytmiskt. Hos mannen le-

der den till att sperman sprutas ut ur urinröret. Kroppens stora muskler slappnar av, och ämnen som oxytocin, prolaktin och endorfin frigörs i hjärnan. Endorfin, kroppens eget morfin, ligger sannolikt bakom den sköna känslan av välbefinnande. ■

SEXUELL AKT I FYRA FASER

Sexologer delar in samlaget i fyra faser: Upphetsning, då penis och klitoris fylls med blod, så att de reser sig, och slidan fuktas. Platåfasen, då rytmisk stimule-

ring av erogena zoner ökar vällusten. Orgasm, följt av hög puls och högt blodtryck. Slutligen avslappningsfasen med en behagligt avslappnad känsla.

SPONTANA ABORTER

Inte alla befruktade ägg som har satt sig fast i livmodern blir till levande nyfödda. Cirka en fjärdedel av alla graviditeter avbryts. Det sker ofta tidigt – i fjärde till sjätte veckan efter sista menstruationen – och ofta är

det ett tecken på att det har varit fel på fosteranlaget. Om ett par drabbas av spontana aborter flera gånger efter varandra, kan man undersöka närmare varför det inte har gått att fortsätta graviditeterna. ■

De flesta spontana aborter sker när fostret är yngre än 8–12 veckor. När fostret är 8 veckor (bilden), har alla organ bildats.

Underlivet låstes in

Fram till för cirka 100 år sedan styrdes reproduktionen av männen och naturens nycker. I de flesta kulturer var det helt avgörande att en kvinna var oskuld på bröllopsnatten. I flera västerländska länder fanns det mekaniska kyskhetsbälten, som förmögna män kunde låsa fast om sina fruars midjor och underliv, om mannen skulle ut och resa och inte kunde

kontrollera hustruns kyskhetsbälte. I vissa kulturer är det fortfarande viktigt att kvinnan är oskuld före äktenskapet. I en del länder är det ett av skälen till vissa former av kvinnlig omskärelse.

Ett kyskhetsbälte kunde låsas fast omkring en kvinnas underliv och förhindra samlag, när mannen var bortrest.

I VÅR VARDAG

BEFRIANDE PILLER

■ Västerländska kvinnor har genom tiderna tillkämpat sig rätten att utbildas sig och bestämma över sin egen kropp. Det gäller även rätten att begränsa barnafödandet. P-pillret har inneburit en avsevärd förbättring av kvinnors rätt att bestämma med vem och när de vill skaffa barn.

P-piller som preventivmedel är i dag en självklarhet för många kvinnor. Pillren kom dock först i slutet av 1960-talet.

KONSTGJORD BEFRUKTNING.

Många som inte kan få barn på naturlig väg söker hjälp hos vården. Sedan 1970-talet kan man befrukta ägg i provrör, eller snarare i petriskålar. Det kallas in vitro-fertilisering (IVF), det vill säga befruktning utanför kroppen. Kvinnans kropp stimuleras till ägglossning med hormoner, och de mogna äggen sugts ut, medan processen följs på en ultraljudskanning. Äggen placeras i petriskålar, och sperman tillsätts. Under mikroskop kan de befruktade äggen lokaliseras, samlas in och placeras i livmodern. Om sädescellerna saknar förmågan att ta sig in i ägget, har man sedan 1990-talet haft metoder för att på mekanisk väg hjälpa dem in. Det kallas mikroinsemination eller ICSI. ■

Vid konstgjord befruktning (IVF) sker mötet mellan ägg och sädescell i en petriskål i ett laboratorium.